

ULTIMUL ERUDIT

Crișu DASCĂLU
(Institutul de Cercetări Socio-Umane „Titu Maiorescu”,
Filiala din Timișoara a Academiei Române)

The Last Erudite

The article honours the personality of Professor G. Ivănescu. His life and scientific achievements recommend him as an encyclopaedic mind and an outstanding linguist.

Keywords: *encyclopaedic mind, professor, linguist, Timișoara, Iași.*

10 iunie 1898. Vă spune ceva această dată? Ea indică ziua în care au murit un om, o limbă, un popor și o lume. Este ziua în care a murit Tuone Udaina, ultimul vorbitor al dalmatei. Este împrejurarea care mi-a venit în minte în ziua când profesorul Ivănescu a plecat pentru totdeauna dintre noi. Firește, el va continua să trăiască, alegoric vorbind, în memoria celor care l-au cunoscut, prin elevii săi cărora le-a transmis ideile și, mult mai mult, prin cărțile care au apărut și prin cele care vor mai apărea. Dar ceea ce s-a pierdut iremediabil este un mod exemplar de a fi intelectual, modul erudit. Mărturisesc că sentimentul acestei pierderi fără întoarcere, departe de a se estompa cu trecerea timpului, s-a intensificat, și aceasta din cauză că, întâlnind și, mai ales, cunoscând tot mai multe persoane dintre cele mai stimabile, am avut întâi revelația, și apoi mi-am consolidat convingerea unicității felului de a fi erudit al profesorului Ivănescu.

Dar ce este un erudit? Din păcate dicționarele, nici cele românești, nici cele străine, nu ne sunt de mare ajutor în găsirea unui răspuns. De cele mai multe ori, erudit este echivalat cu învățat, savant. Echivalarea nu mi se pare acceptabilă, căci savantul se ilustrează prin performanța într-un anumit domeniu, în vreme ce eruditul are capacitatea de a acoperi mai multe domenii, datorită întinselor cunoștințe pe care le are. Doar pentru cei care cunosc îndeaproape gândirea și scrierile profesorului numărul acestor domenii nu este deconcertant. Teoria limbii, lingvistică generală, istoria lingvisticii, însoțite îndeaproape de filozofie și de logică, apoi lingvistică indoeuropeană, romanistică, germanistică, slavistică, istoria limbii române, inclusiv a celei literare, dialectologie, fără a ocoli retorica și stilistica, istoria literară și estetica, istoria universală și istoriile particulare.

Însă eruditul nu este doar persoana cu întinse și aprofundate cunoștințe. El este persoana înzestrată cu darul de a conferi finalitate cunoștințelor pe care le-a acumulat. Cum se vede, folosesc consecvent termenul cunoștințe, și nu informații, căci pentru mine cel puțin, cunoștințele sunt informații metabolizate individual. Dacă informațiile ca atare se află în afara noastră, accesul la ele fiind unul succesiv, cunoștințele ne aparțin în așa măsură, încât avem posibilitatea de a accede la ele simultan. Deosebirea dintre erudit și savant poate fi raportată la felul cum se definea Pablo Picasso: „Eu nu caut, eu găsesc”. Cu alte cuvinte, dacă savantul caută, eruditul găsește. Și, mai cu seamă, având în sine cunoștințele necesare, el poate stabili oricând conexiuni între ele, dându-le o finalitate superioară, pe care simplul acces treptat la informații nu o poate asigura. Oricine citește fie și numai o pagină scrisă de profesor și care se încadrează, formal, într-unul dintre domeniile pomenite mai înainte va constata, cu plăcută surprindere, că în ea forfotesc cunoștințe din multe alte domenii, însă în așa fel asamblate, încât impresia este aceea că locul lor era dintotdeauna acolo.

Posibilitatea de a folosi simultan cunoștințele proprii mai are, în cazul lui G. Ivănescu, cel puțin încă alte două finalități esențiale.

Prima este dezavuarea specializării înguste, a savantlâcului, pentru a cărui respingere nu se arăta dispus să cheltuiască mari argumente, ci considera a fi mai potrivit să-l prevină printr-o ironie, adresată îndeosebi tinerilor colaboratori. El îl cita în acest sens pe Al. Philippide, cel căruia i-a fost și i-a rămas discipol credincios, care obișnuia să-l persifleze pe cel vinovat, numindu-l „specialist în cântul întâi din Iliada”. Pedagogia profesorului începea mereu sugerându-ne ce nu ar trebui să fim, pentru ca, în faza următoare, să încerce a ne îndruma spre ceea ce ar fi trebuit să devenim.

Cea de a doua consecință este scepticismul privind módele științifice care au pulsat în științele umaniste în secolul al XX-lea, îndeosebi în cea de a doua lui parte. Erudiția sa era atât de ospitalieră, încât în ea găseau loc și noile tendințe teoretice, nu pentru a le respinge frontal, ci pentru a le cunoaște spre a vedea dacă nu conțin și elemente utilizabile, conforme cu propriul mod de gândire. Primea noul cu prudență, niciodată cu aversiune. Era de o amabilitate circumspectă cu cei care cădeau în capcana noutății cu orice preț, preferând să aibă încredere într-o îndelungată tradiție, care și-a demonstrat valabilitatea.

Cum am spus mai devreme, odată cu înaintarea în vârstă m-am convins că profesorul G. Ivănescu a fost ultimul nostru erudit. Era din familia din care au făcut parte și Heliade, și Hasdeu, dar fără extravagantele acestora. Faptul că este ultimul descendent al acestei familii îmi stârnește un mare regret, răscumpărat poate doar de admirația, la fel de mare, pe care i-o port.

Pentru G. Ivănescu, erudiția nu a fost numai un mod de a face știință. A fost și un mod de a trăi. Unicul.

Când profesorul Vasile Țâra mi-a cerut un titlu pentru ceea ce urma să prezint astăzi aici, i-am dat două: cel care figurează în program și încă unul, *G. Ivănescu. Portret sentimental*. De comun acord, l-am ales pe primul. Acum, ajungând la sfârșitul acestor rânduri, constat că textul meu este suficient de sentimental spre a nu-l regreta pe al doilea.